

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ
ХІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

18-28 березня 2019 року

Київ – 2019

Рекомендовано Вченою радою Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України (протокол № 4 від 25 березня 2019 року)

Науковий редактор:

Радкевич Валентина Олександрівна,

директор Інституту ПТО НАПН України, доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член (академік) НАПН України

Рецензенти:

Базиль Людмила Олександрівна, учений секретар Інституту ПТО
НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент,

Єршова Людмила Михайлівна, заступник директора з науково-
експериментальної роботи Інституту ПТО НАПН України, доктор
педагогічних наук, доцент.

- Н 34** Науково-методичне забезпечення професійної освіти і
навчання: збірник матеріалів XIII звітної Всеукраїнської
науково-практичної конференції (м. Київ, 18–28 березня
2019 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН
України / за заг ред. В. О. Радкевич. – Київ : ІПТО НАПН
України, 2019. – 312 с.

У збірнику матеріалів конференції висвітлено теоретичні і методичні
засади модернізації професійної та фахової передвищої освіти, інноваційний
зарубіжний досвід розвитку професійної освіти і навчання, організаційно-
педагогічні засади консультування учнівської молоді з планування та реалізації
професійної кар'єри, методичні засади дистанційного професійного навчання,
проблеми і перспективи розроблення проектних технологій професійної
підготовки майбутніх фахівців, перспективні напрями стандартизації фахової
передвищої освіти та створення інформаційно-освітнього середовища закладів
професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Збірник адресований науковцям, докторантам, аспірантам, педагогічним
працівникам закладів професійної та передвищої освіти, структурним навчальних
підрозділів підприємств.

Матеріали, що включені до збірника, надані в авторській редакції.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	15
Валентина Радкевич ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ	15
Олександра Бородієнко ВНУТРІШНЬОФІРМОВИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	20
Людмила Пуховська ЄВРОПЕЙСЬКА РАМКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	23
Владислав Белан СУЧАСНИЙ СТАН ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД.....	27
Алла Вашенко УЧАСТЬ У ГРАНТОВИХ ПРОГРАМАХ – КРОК ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	30
Юрій Грищенко ПРОБЛЕМА КОМПЕТЕНЦІЙ І КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У ПОЛЬСЬКІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	32
Лідія Гуменна СУЧАСНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	33
Леся Домніч МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА УСПІХУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ	36
Андрій Козак ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ	38

РОЗДІЛ 9. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	291
Зоя Герасимова, Анастасія Середіна РОЗВИТОК ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ	291
Валентина Дерев'янка, Катерина Кудря МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	293
Олена Канделюк ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ	296
Ріта Овчаренко, Інна Ткаченко ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА ЗА ДОПОМОГОЮ ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	297
Олена Осипчук МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	299
Лариса Поліщук УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ПРОФІЛЮ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	302
Тетяна Пятничук ДУАЛЬНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	305
Олександр Стрілець ДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	307

МЕЦІДІ 1. МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Валентина Радкевич,

директор Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України, доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України

Важливим завданням Уряду України в середньостроковій перспективі є розвиток людського капіталу, що актуалізує значущість проведення реформ у сфері освіти, науки, охорони здоров'я, соціального захисту та культури. Зокрема, до ключових пріоритетів Уряду у сфері освіти віднесено підвищення рівня якості освіти, зокрема професійної. Це сприятиме підготовці на високому рівні конкурентоспроможних робітничих кадрів, здатних задовольнити вимоги сучасного ринку праці.

Про забезпечення якості національної професійної освіти шляхом формування її змісту на компетентнісній основі, упровадження внутрішньої і зовнішньої систем якості, модернізації освітнього середовища, вдосконалення підготовки педагогів професійної освіти, залучення до освітнього процесу висококваліфікованих працівників з виробництва, запровадження мотиваційних механізмів стимулювання професійного розвитку педагогічного персоналу наголошується в концептуальних засадах розвитку професійної освіти в Україні [2]. У реалізації означених завдань цінним є прогресивний досвід забезпечення якості професійної освіти і навчання (ПОН) у країнах Європейського Союзу (ЄС).

У цьому контексті важливе значення мають засадничі висновки Копенгагенської Декларації та Брюгського Комюніке. Зокрема, у рамках Копенгагенського процесу для провайдерів професійної освіти вперше розроблено європейське керівництво щодо оцінювання якості ПОН, в якому розкрито відповідні критерії, процедуру та процеси залучення до цієї діяльності педагогічних колективів закладів професійної освіти [7]. У Брюгському Комюніке акценти було переміщено на оволодіння додатковими освітніми програмами, що надасть особі змогу досягати найвищого рівня кваліфікацій в обраній сфері, поглиблювати власну компетентність; здійснення навчання на

основі продуктивної діяльності на підприємствах та в компаніях; розвиток взаємодії із соціальними партнерами тощо [3]. Означені положення знайшли відображення у п'яти Ризьких висновках щодо виконання Брюгського Комюніке. Зокрема в них наголошується на необхідності вдосконалення механізмів забезпечення якості ПОН відповідно до рекомендацій Європейської системи забезпечення якості (EQAVET) [9]. Згідно з європейським законодавством, загальну відповідальність за формування політики щодо забезпечення якості ПОН в країнах ЄС несуть Міністерства у сфері освіти, праці, а також муніципалітети, які на своїх територіях організовують обов'язкову освіту учнівської молоді віком до 16 років, їхню професійну підготовку, матеріально-технічне оснащення закладів професійної освіти, визначення планів набору абітурієнтів тощо.

В Україні загальну відповідальність за забезпечення якості професійної освіти несуть центральні органи виконавчої влади у сфері освіти і науки, соціальної політики, зайнятості, економічного розвитку тощо. Метою означеної політики є, насамперед, гарантування якості освіти, а також формування довіри суспільства до системи професійної освіти, органів управління освітою, безперервне підвищення її якості, допомога закладам професійної освіти в цій діяльності [1].

У забезпеченні якості ПОН у країнах ЄС важливе значення надається організаціям роботодавців шляхом їхнього залучення до розроблення та узгодження професійних кваліфікацій, державних вимог (стандартів), участі в екзаменаційних комісіях. Для присвоєння професійних кваліфікацій у країнах ЄС створюються професійні комісії, до яких входять представники організацій роботодавців, а також професійних організацій. Право на присвоєння професійних кваліфікацій мають як державні установи, так і заклади професійної освіти та приватні установи, а також особи для яких основною діяльністю є розвиток певних професій або здійснення професійної підготовки фахівців.

Реалізацію державної політики у сфері кваліфікацій в Україні здійснює Національне агентство кваліфікацій, яке створюється на паритетних засадах із представників центральних органів виконавчої влади у сфері освіти і науки, соціальної політики, економічного розвитку, роботодавців, профспілок – для забезпечення взаємодії, координації та підвищення ефективності діяльності заінтересованих сторін у сфері кваліфікацій, розроблені відповідних нормативно-правових актів тощо [1]. В Україні присвоєння кваліфікацій здійснюється відповідно до дескрипторів кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій та з урахуванням вимог сучасного ринку праці до компетентностей фахівців.

Якість ПОН у країнах ЄС перевіряється у формі внутрішнього та зовнішнього оцінювання. Зокрема, в Естонії метою внутрішнього оцінювання якості ПОН є підтримка розвитку провайдерів професійної освіти. Для цього кожні три роки вони проводять внутрішнє оцінювання з усіх освітніх програм, які реалізують, і на цій основі готують звіт [4]. У проведенні процедур внутрішнього і зовнішнього оцінювання якості ПОН у країнах ЄС враховуються вимоги стандартів якості. Наприклад, у Польщі для цього широко використовуються вимоги стандартів якості ПОН, розроблені Національним центром професійної та безперервної освіти (KOWEZIU). Вони представлені на веб-сайті Центру [10]. Відповідно до процедури, внутрішнє оцінювання якості ПОН передбачає збір спеціальної інформації про заклади професійної освіти, ефективність їх діяльності. Результати внутрішнього оцінювання враховуються під час планування заходів щодо вдосконалення роботи закладів професійної освіти, а також у процесі зовнішнього оцінювання якості ПОН. Наприклад, у Румунії для цього використовується модель стратегічного планування, розроблена Національним центром розвитку технічної та професійної освіти [5].

Внутрішня система оцінювання якості професійної освіти в Україні охоплює політику та процедури забезпечення якості професійної освіти; критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів професійної освіти, якість діяльності педагогічних працівників і керівників закладів професійної освіти; забезпеченість необхідними ресурсами, інформаційними системами тощо для організації освітнього процесу, ефективного управління навчальними закладами, самостійною роботою здобувачів професійної освіти; наявність інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування тощо [1].

Зовнішнє оцінювання якості професійної освіти і навчання реалізується через зовнішній педагогічний нагляд регіональними органами освіти під загальним керівництвом Міністра освіти (Польща). У зовнішньому оцінюванні використовується шкала від А (найвищий рівень) до Е (найнижчий рівень), що свідчить про недостатню відповідність закладу професійної освіти необхідному критерію [6]. У Румунії зовнішнє оцінювання здійснює Агентство забезпечення якості в доуніверситетській освіті [5]. Експертну комісію для зовнішнього оцінювання якості ПОН у країнах ЄС очолює представник роботодавців. До її складу входять представники певних професій або професійних асоціацій, місцеві експерти з питань ринку праці. За підсумками зовнішнього оцінювання якості ПОН в країнах ЄС готується щорічний національний звіт, який подається у відповідні інстанції.

В Україні система зовнішнього оцінювання якості професійної освіти передбачає, по-перше: наявність інструментів, процедур та відповідних заходів щодо забезпечення і підвищення якості (стандартизація, ліцензування освітньої діяльності, акредитація освітніх програм, інституційна акредитація, незалежне оцінювання результатів навчання, інституційний аудит, моніторинг якості, атестація педагогічних працівників, громадський нагляд тощо); по-друге: наявність спеціально уповноважених державою установ, що проводять зовнішнє незалежне оцінювання; по-третє: функціонування незалежних установ оцінювання та забезпечення якості професійної освіти [1].

Акредитація освітніх програм, що реалізуються закладами професійної освіти в Україні – це процес їх оцінювання на предмет відповідності стандарту, а також спроможності забезпечити умови для досягнення здобувачами професійної освіти, передбачених в освітній програмі результатів навчання. Акредитація освітніх програм є добровільною і проводиться за ініціативи закладів професійної освіти.

Якість акредитованих освітніх програм, що реалізуються закладами професійної освіти в країнах ЄС, гарантується відповідними державними органами (переважно Міністерствами). У цьому контексті науковий інтерес становить діяльність Державної служби якості освіти Латвії, до особливостей якої належать: ліцензування освітніх програм та акредитація закладів професійної освіти; моніторинг виконання провайдером професійної освіти рекомендацій щодо акредитації; координування роботи у сфері забезпечення якості ПОН та впровадження показників EQAVET тощо [8].

На основі викладеного можна дійти висновку, що якість професійної освіти доцільно розглядати як здатність органів управління освіти і безпосередніх провайдерів професійної освіти задовольняти встановлені або передбачувані потреби суспільства, окремих соціальних груп і громадян у набутті професійної компетентності та кваліфікацій. Для забезпечення якості професійної освіти в Україні важливе значення мають положення Європейської системи забезпечення якості ПОН (EQAVET), а також рекомендації щодо здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю якості ПОН. Їх використання в Україні дає змогу на основі системного та комплексного підходів встановлювати відповідність між діяльністю закладів професійної освіти і результатами, яких вони досягають у сфері професійної підготовки кваліфікованих фахівців. Рекомендації щодо зовнішнього контролю якості професійної освіти уможливають його здійснення за допомогою стандартів, процедур

акредитації і сертифікації освітніх програм та за активної діяльності викладачів і інших працівників закладів професійної освіти.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» / Урядовий кур'єр. – 4 жовт. 2017. – № 186. – С. 9-19.
2. Сучасна професійна освіта: концепція реалізації державної політики у сфері професійної освіти / Міністерство освіти і науки, 2018: [online] (Останнє оновлення: 16.05.2018). – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-uzgodilo-projekt-konceptualnih-zasad-reformuvannya-profesijnovi-osviti-ukrayini-puchunni-profesijna-osvita> (Дата звернення: 19.03.2019).
3. The Bruges Communiqué on enhanced EUROPEAN Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011-2020. Communiqué of the European Ministers for Vocational Education and Training, the European Social Partners and the European Commission, meeting in Bruges on 7 December 2010 to review the strategic approach and priorities of the Copenhagen process for 2011-2020, 2010 [online]. – Available at: https://www.equavet.eu/Equavet2017/media/Documents/brugescom_en.pdf (Accessed: 19.03.2019).
4. Cedefop (2017). Vocational education and training in Estonia: short description. Luxembourg: Publications Office. – Available at: <http://dx.doi.org/10.2801/15844> (Accessed: 19.03.2019).
5. Cerkez, E.B.; Stroie, D.C.; Vladut, Z.E. (2016). Vocational education and training in Europe – Romania. Cedefop ReferNet VET in Europe reports. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_RO.pdf (Accessed: 19.03.2019).
6. Chłoń-Domińczak, A. et al. (2016). Vocational education and training in Europe – Poland. Cedefop ReferNet VET in Europe reports. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_PL.pdf (Accessed: 19.03.2019).
7. The Copenhagen Declaration. Declaration of the European Ministers for Vocational Education and Training, the European Commission, convened in Copenhagen on 29 and 30 November 2002, on enhanced European cooperation in vocational education and training, 2002 [online]. – Available at: https://www.cedefop.europa.eu/files/copenhagen_declaration_en.pdf (Accessed: 19.03.2019).
8. Daija Z., Kinta G. (2016). Vocational education and training in Europe – Latvia. Cedefop ReferNet VET in Europe reports. – Available at: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_LV.pdf (Accessed: 19.03.2019).
9. Riga Conclusions 2015. On a new set of medium-term deliverables in the field of VET for the region 2015-2020, as a result of the review of short-term deliverables defined in the 2010 Bruges Communiqué, [online]. – Available at: https://www.izm.gov.lv/images/RigaConclusions_2015.pdf (Accessed: 19.03.2019).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 24 lutego 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. V.2012 poz. 262).